

Otázka: Středověká filozofie

Předmět: Společenské vědy, filozofie

Přidal(a): Tereza Zímová

Definice:

Středověk nám začíná koncem antiky, přesněji začíná s rozvojem křesťanství (které přebírá myšlenky z antiky a jiných kultur), tj. zhruba 4. – 5. století. Křesťané byli pronásledováni až do doby vydání Ediktu milánského roku 313, který vydal císař Konstantin. V praxi to znamenalo zrovnoprávnění křesťanství s jinými formami víry. V roce 391 císař Theodosius prohlásil křesťanství za oficiální náboženství Římské říše, která se tedy v roce 476 rozpadá. Období křesťanské filozofie lze rozdělit do dvou období – patristika a scholastika.

Patristika (r. 0-8. st. n. l.)

- = učení starých otců

a) apologetika (1.-2. st.) = obhajoba

- křesťanství bylo disidentské, tajná setkání, byli pronásledováni
- šíření Kristova učení
- učení rozšiřovali **sv. Petr a sv. Pavel** i za cenu života (sv. Pavel ho rozšířil do světa), dále Justin Mučedník
- trojjedinost Boha = Syn, Otec i Duch svatý, Bůh je 3v1

b) dogmatika (3.-4. st.) = vytvoření neochvějných pravd

- dogma = absolutní pravda, nediskutuje se o tom
- Ježíšovo učení je univerzální, ale každý si to mohl vykládat, jak chtěl, proto pravidla = dogmata
- hereze = odpadlictví, kacířství, heretici tj. kacíři
- některá křesťanská dogmata: Ježíš je bohočlověk. (člověk i boží syn)
- Dogma o panence Marii. (vstoupil do ní duch svatý a ona porodila bohočlověka)
- Dogma o Vánocích (pevné, jeho narození) a Velikonocích (pohyblivé, po 1. jarním úplňku).
- Dogma o tom, že muž je více než žena. (ženy nemohou kázat boží slovo)

největší osobnost dogmatiky:

Augustin neboli Augustinus Aurelius (354-430)

- dal filozofický základ křesťanství, pocházel z Kartága (severní Afrika)
- zprvu žil hříšně (v dětství chycen při krádeži, užíval si s prostitutkami...)
- matka byla křesťanka a otec pohan, posílají ho do Itálie studovat (Řím, Milán)
- učí se od sv. Ambrože, velmi ho ovlivnil, přivádí ho ke křesťanství
- ten ho ve 33 letech pokřtí (symbolika) a stává se Ježíšovým pokračovatelem a knězem
- vrací se do Kartága a stává se biskupem, tj. vysokým představitelem církve
- dílo: Vyznání - vypráví o jeho přestupu ke křesťanství
- O boží obci - tj. o církvi, opírá se o manicheismus (= člověk se pohybuje mezi dobrem a zlem a ty síly ho svádí, tj. Bůh a Dábel), člověk musí dělat dobré skutky, aby zlo nevyhrálo

Augustinova dogmata:

- **Bůh a jeho trojí forma** (Syn, Otec a Duch svatý), ale lze ho chápat i jako **3S** - **stvořitel, svoboda, spasitel**, tj. **svoboda** = svoboda v konání, Bůh je vždy nade mnou a hlídá mě, vždy se o mě postará, jelikož mě stvořil a ví, co dělá
 - **stvořitel** = první hybatel (Demiurg, převzáno od Aristotela)
 - **spasitel** = bezpodmínečně mě bude milovat a odpustí mi, vždy mě vezme na milost, není relevantní, že hřeším, důležité je, že si to uvědomím a začnu to napravovat dobrými skutky
- **predestinace** = předurčení, tj. člověk je předurčen ke hříchu (pikáme za Adama a Evu a jejich hříchy, které si nesu), já si to jen musím uvědomit a konat dobro a být dobrým křesťanem

- **čas** - dar od Boha, aby se člověk neztratil v nekonečnosti, když se ztratím v temnotě, přestanu vnímat dny a čas a ztrácím se právě v té nekonečnosti -> hrůza (i vězni si pro orientaci označují čárky), podle něj také: jediné, co je reálné je přítomnost, minulost je zkrácená (chybou v paměti či si prostě zkrátím jak chci já), budoucnost je naopak jen moje vize, mohu se spolehnout zkrátka jen na přítomnost
- **pojetí dějin** - jdou podle něj chronologicky, postupně, lineárně (naopak od antiky si mysleli, že jdou v kruhu), začátek (Genesis), střed, spasitel (příchod JK) a konec (Apokalypsa)

c) systematika (5.-8. st.)

- vytváří se systémy dogmat, uspořádání náboženské pravdy
- Izidor ze Sevilly, Jan z Damníšku

Scholastika (9. st. - 15. st.)

- toto období společně s obdobím středověké filozofie ukončuje nástup renesance v 15. st.
- vznik škol, tj. vzdělávacích institucí, učení autorit se přesouvá sem
- hlavní je snaha a pokus o rozumovém pojetí a pochopení Boha
- zapojení filozofie do teologických otázek
- 2 roviny: období středověké filozofie a školní nauka

Školy v období scholastiky

přísná struktura:

- a) lectio (kolektivní čtení a komentování textů)
- b) questio (dotazy studentů)
- c) summy (= souhrn, vlastní práce studentů s připojením řešení)
- podobná struktura jako na VŠ (přednášky, semináře a písemné práce)
- jazykem byla latina
- ve scholastice je snaha o zdůvodnění si teologických pravd rozumem

- ve školách docházelo ke **sporům** (disputace)
- **nejvýznamnějším sporem se stal spor o universalia (ideje)**

na základě toho nám vznikají tři skupiny filosofů:

a) krajní realisté

- středověcí stoupeni Platona, tvrdili, že nejprve je idea (k Bohu) a pak až fenomén (jev), lze interpretovat na platonský trojúhelník
- tvrdili, že universalia existují reálně před věcmi = **universalia ante res**
- svět podle nich nedokonalý a ta dokonalost (Bůh) je nade mnou a nade všemi

Anselm z Canterbury

- francouzský stoupenec sv. Benedikta, tvrdil, že nejprve musíme něčemu uvěřit, abychom tomu porozuměli a mohli to poznávat
- snažil se použít rozum k dokázání Boha, používá tzv. ontologickou metodu
- pro něj víra je výše než rozum, bez víry ničemu neporozumím
- **jeho rozumový důkaz boží existence:** kdyby byl Bůh jen rozumová konstrukce, brzy by kdokoliv mohl vymyslet něco lepšího, mocnějšího a dokonalejšího, to vzhledem k dogmatu o Bohu není možné, a tak podle něj Bůh existuje, nad námi všemi a bez víry v něj ho nikdy ani nepochopíme
- Bůh je absolutno, které vnímám vírou, je nade mnou a nad mým rozumem
- toto v 18. st. vyvrátil Immanuel Kant

b) umírnění realisté

- středověcí stoupeni Aristotela, tvrdili, že ideje existují reálně v jevech tohoto světa, tj. ve věcech
- tvrdili, že universalia existují ve světě, ve kterém žijeme (tj. boží existence) = **universalia in rebus**

Pierre Abelard

- francouzský filosof, řečník a logik
- snažil se rozumem prozkoumat Augustinova křesťanská dogmata a najít v nich řád a systém
- nejdřív je musel pochopit a porozumět jim, aby jim pak mohl věřit
- kvůli tomu byl prohlášen za kacíře a vyslýchán, on se však hájil tím, že jestli filozofie znamená odklon od Boha a Krista, že být filozofem nechce
- v tomto světě musel mít důkaz Boha, řád atd., aby uvěřil (např. svatořečení viděl jako důkaz boží existence)
- používal metody pro a proti a také metody ano a ne

Tomáš Akvinský

- Ital, největší osobnost scholastiky, inteligentní, tichý a uzavřený
- vrací Evropě Aristotelovo dílo, zajímá se o přírodu, alchymii, astronomii, společnost a etiku
- dílo: Summa proti pohanům a Summa teologická
- chce dokázat Boha rozumem

3 hlavní učení od Tomáše Akvinského

- **a) rovnoprávnost víry a rozumu** - vědění je poznatelné, nadpřirozená pravda je nad ním, mezi nimi nemůže nastat rozpor, jelikož fungují spolu a jsou si rovné, víru nelze rozumem dokázat, a tak ji nelze rozumem ani vyvrátit
- **b) ctnosti** - k Platonovým ctnostem (rozumnost, statečnost, uměřenost a spravedlnost) přidává ještě víru, naději a lásku
- **c) 5 důkazů boží existence** - kritizuje Anselma a pomáhá si Aristotelem při dokázání Boha
 - pohyb - někdo musel dát první impuls k tomu, že je vše v pohybu (teorie Demiurga)
 - působící příčina - věci se dějí z nějaké příčiny a na vše mají vliv, z následků jsou další příčiny, na počátku musí stát něčí vůle toho, proč se věci dějí
 - nahodilost a nutnost - něco se děje náhodně a něco nevyhnutně, na počátku však stojí první nutnost, tj. Bůh
 - stupně bytí - jako Aristoteles předpokládá uspořádání světa od neživé přírody přes lidi, anděly (boží posly) až Boha na vrcholku
 - účelnost (teleologie) - vše má svůj účel a k něčemu to je, jakkoliv to člověk nemůže nikdy plně pochopit

c) nominalisté

- příznivci vědy, tvrdil, že ideje jsou prázdné pojmy, že jsou to jen jména
- záleželo podle nich na jevech skutečného světa, který je třeba nejprve zkoumat
- ideje jsou až za věcmi tohoto světa (za jevy) = **universalia post res**

William Occam

- první je podle něj rozum a pak až víra
- byl to přírodovědec, kritizoval církve za hromadění majetku a inspiroval tím další myslitele jako např. Husa nebo Luthera
- jeho hlavní dědictví je to, že filosofie a teologie by neměla být míchána a měla by být oddělována
- křesťanská dogmata by neměla být dokazována rozumem, měla by být prostě přijímána
- nejdou ani rozumem pochopit a neměli bychom se je ani snažit pochopit
- co je o Bohu patří k teologii a co o rozumu patří k filosofii
- měli bychom se smířit s tím, že Boha mi rozum nikdy nepřiblíží a že mi zbývá jen víra v něj
- filosofie a teologie by tedy podle něj měly existovat zvlášť a nemíchat se, ale mohou se doplňovat
- zrovnoprávněuje je a chtěl by, aby tyto vědy nešly proti sobě (tj. aby filosofové nebyli prohlašováni za kacíře a pronásledováni)
- také zde máme pojem **Occamova břitva** (kterou on sám nepoužíval) = odkrojíš od tématu to nepotřebné a jdeš rovnou k věci, neodchylování se od tématu, jde se k jádru věci.